

การปฏิรูปการศึกษาให้ถูกทางตามหลักวิถีพุทธ

The Education Reform Based on Buddhist Way

พระอนุสรณ์ กิตติวณฺโณ (เรืองปัญญารัตน์)

Phra Anusorn Kittiwanno (Ruangpunyarat)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus, Thailand

E-mail: chai_2009@outlook.com

บทคัดย่อ

การศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ความสามารถ ในการดำเนินชีวิตและนำพาสังคมประเทศชาติให้ก้าวสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้อย่างมั่นคง รัฐบาลจึงได้วางแนวทางการปฏิรูปการศึกษาอยู่เป็นระยะ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก การศึกษาจึงเปรียบเสมือนการแข่งขันทางการตลาดมากกว่าเป็นการศึกษาเพื่อการดำเนินชีวิตให้ยั่งยืน รัฐบาลควรนำเอาหลักไตรสิกขามาเป็นกรอบประกอบกับหลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นแนวคิด นำไปบูรณาการให้เข้ากับโครงสร้างและระบบการศึกษาของไทย เพื่อพัฒนากาย จิตใจ สังคม อารมณ์ สติปัญญาของประชาให้ยั่งยืน

คำสำคัญ: การปฏิรูป; การศึกษา; วิถีพุทธ

Abstract

The education is an important basis for human resources development to get ability for live and bringing to the progressive country. The government has put the strategy and the guideline for periodically educational reform. For being awakened to the world change. The education is more compared to marketing competition for stability, stable life and good quality of life. The government should takes the Buddhist Teaching; Threefold Training and Sappurisa Dhamma 7 (qualities of a good man) for putting the frame in the educational reform, To integrate into the structure and education system of Thailand, for physical development, mind, society, emotion and wisdom of the people to sustain.

Keywords: Reform; Education; Buddhist Approach

1. บทนำ

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มศักยภาพคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น และสร้างบรรทัดฐานหรือความเท่าเทียมกันให้เกิดขึ้นในสังคม เพื่อสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสงบสุข ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมต้องการและคาดหวังมาโดยตลอดแต่ในสถานการณ์ปัจจุบัน ประเทศไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในมิติต่างๆ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ ประเพณี วัฒนธรรมที่หลากหลายมากขึ้น และเทคโนโลยีสารสนเทศที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน ที่ต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งการบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อรองรับและเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา (Lakkam and Wannakit, 2017 : 133-144) เมื่อเป็นเช่นนี้กระบวนการศึกษาที่ต้องปรับเปลี่ยนไปด้วยเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม จึงเป็นหน้าที่ของนักวิชาการทางการศึกษาที่จะต้องดูแลจัดการเกี่ยวกับกระบวนการศึกษา เพื่อแสดงศักยภาพในการบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการร่างหลักสูตรหรือจัดหลักสูตรให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยมิใช่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของสังคมโลกดังอดีต อันเป็นเหตุนำมาซึ่งปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาของเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน อนึ่งกระแสของการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการศึกษาของไทย กำลังก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ทำอย่างไร

ที่จะให้การศึกษาของไทยสอดคล้องกับความต้องการและบริบทของสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

บทความนี้ผู้เขียนต้องการนำเสนอแนวคิดและมุมมองในการปฏิรูปการศึกษาตามหลักวิถีพุทธ เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย เป็นการเปิดมุมมอง หรืออีกมิติหนึ่งของการศึกษา โดยจะนำหลักการ วิธีการทางพระพุทธศาสนา มาอธิบายและประยุกต์ใช้ ให้สอดคล้องกับการศึกษาและสภาพของสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการศึกษาให้เกิดความสำเร็จและพัฒนาได้อย่างยั่งยืนอันจะเป็นประโยชน์ต่อวิถีการดำเนินชีวิตของพลเมือง รวมถึงสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามความต้องการของสังคม โดยผ่านกระบวนการศึกษาแบบพุทธบูรณาการสืบต่อไป

2. ความหมายของการปฏิรูปการศึกษา

การปฏิรูปการศึกษามีความหมาย 2 อย่าง คือ 1) ทำให้กลับเข้าสู่รูปเดิมปรับปรุงหรือปรับให้เข้าที่คือ อาจจะทำให้เกิดความคลื่อนคลาดออกไปก็ทำให้เข้าสู่รูปเดิมที่ถูกต้อง 2) ทำให้เหมาะสมหมายความว่า ปรับแก้ให้เหมาะกับสภาพที่เป็นอยู่เพื่อให้ได้ผลดีตามวัตถุประสงค์ดังนั้นการปฏิรูปการศึกษาจึงอาจมีความหมายได้ทั้ง 2 อย่าง (Phrabrahmagunabhorn (P.A. Payutto), 1998 : 2) เพื่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนการบริหารจัดการและระบบสนับสนุนต่างๆ ไม่ว่าด้านงบประมาณ อุปกรณ์เครื่องมือหรือเทคโนโลยีที่สำคัญคือ การเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ให้สอดคล้องกับ

สังคมใหม่ (Office of Education Reform, 2001 : 2) จากระบบที่แยกตัวจากสังคมไทยทองหนังสือกันอยู่เฉยๆ มาเป็นระบบการศึกษาที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันคือ ร่วมทุกข์ ร่วมสุข ร่วมรับรู้ ร่วมเรียนรู้ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมสร้างสรรค์ (Wasi, 2002 : 7) เป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาโดยมีการพัฒนาระบบโครงสร้างวิธีการดำเนินงานหลักสูตรกระบวนการเรียนการสอนการจัดสรรงบประมาณการบริหาร และการจัดการทางการศึกษาให้เป็นไปตามแนวทางที่เหมาะสมมีศักยภาพตามที่สังคมพึงปรารถนา (Komintarachart, 2009 : 7) การปฏิรูปการศึกษา จึงเป็นการพัฒนาโครงสร้างระบบ เกี่ยวกับการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับยุคสมัย เพื่อพัฒนาทรัพยากรในประเทศให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการดำเนินชีวิตได้

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมศักยภาพ และความเจริญงอกงามของความเป็นอยู่ของบุคคลและสังคมประเทศชาติให้เจริญมั่นคง โดยผ่านทางการให้ความรู้ อบรมฝึกฝนด้านวิชาการและวิชาชีพ จนสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้น จากประสบการณ์และสภาพความเป็นจริงของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลเพื่อเติมเต็มความสมบูรณ์ให้กับสังคมและสร้างสรรค์อารยธรรมความสัมพันธของสรรพสิ่งให้เป็นไปอย่างยั่งยืนดังใจความสำคัญที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงกล่าวถึงการศึกษาวีวว่า “การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ความคิดความประพฤติ

และคุณธรรมของบุคคลสังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วน ล้วนพอเหมาะกันทุกๆ ด้านสังคมและบ้านเมืองนั้นก็จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพซึ่งสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้โดยตลอด” (King Bhumibol Adulyadej, 2009 : 87)

ความต้องการพัฒนาบุคคลและสังคมประเทศชาติเป็นการพัฒนาหรือปฏิรูปการศึกษาของไทยมาโดยตลอด เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ซึ่งการปฏิรูปการศึกษาได้เกิดขึ้นในประเทศไทยครั้งแรก “โดยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ปังจัยที่ผลักดันให้เกิดการปฏิรูปในครั้งนี้ มีทั้งปังจัยภายนอกและปังจัยภายในประเทศ รวมทั้งสายพระเนตรอันยาวไกลของพระองค์ท่าน ในปัจจุบันประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงของการปฏิรูปการศึกษารั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายทั้งภายนอกและภายในประเทศการปฏิรูประบบการศึกษามีใช้กำลังเกิดขึ้นเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น หากแต่กำลังเกิดขึ้นทั่วโลกเพราะประเทศต่างๆ ล้วนตระหนักดีว่าความเข้มแข็งและความมั่นคงของประเทศมาจากการพัฒนาศักยภาพของคนในชาติและจะพัฒนาคนต้องอาศัยระบบการศึกษาที่ครอบคลุมเข้มแข็งมีคุณภาพและโดยประชาชนมีส่วนร่วม” (Office of National Education Council, 2002 : 9) จากใจความดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาที่ต้องมองขอบเขตหรือวางขอบข่ายให้ครอบคลุม

พื้นที่บริบทแต่ละภูมิภาคให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของประเทศหรือสังคมนั้นๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง

3. ปัญหาการปฏิรูปการศึกษา

การศึกษาสำหรับโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง (Education for a Changing World) มุ่งองค์ประกอบ 6 ประการที่ให้ความเสมอภาคกันทางการศึกษา ได้แก่ แนวทางการศึกษาที่กว้างๆ ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยการกระจายอำนาจ การปรับปรุงการสอนของครู ระบบการประกันคุณภาพ การตรวจสอบ และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง (Brown, Alice, and John Fairley, 1993 : 34-45) เช่น การนำครูเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิรูปการศึกษาว่า ถึงเวลาแล้วที่จะต้องผนวกมืออาชีพทางการสอนกับการค้นคว้าวิจัยทางการศึกษาด้วยกัน เป็นเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงทิศทางและเวลาของหัวใจ ซึ่งหัวใจของการเปลี่ยนแปลงก็คือ ครู ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการศึกษาของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 (Hargreaves, and Evans, 1998 : 18)

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นักการศึกษาทั้งหลายพยายามที่จะปฏิรูปเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ ทั้งวิชาการและวิชาชีพนั้น กลับพบว่า ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ จึงต้องเร่งแก้ไขปรับปรุงในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ
2. ปัญหาความด้อยคุณภาพทั้งในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา

3. ปัญหาด้านผู้เรียนในเรื่องความสามารถในการคิดวิเคราะห์ต่ำ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมในระดับบัณฑิตศึกษามีปัญหาการไม่มียานพาหนะสำเร็จการศึกษา และการไม่สามารถสร้างงานได้ปัญหาการลอกเลียนผลงาน และการทุจริตในการสอบ

4. ปัญหาเรื่องครูปัญหาการกระจายของครู ปัญหาการขาดแคลนครู ครูสอนไม่ตรงวุฒิ ปัญหาครูด้อยคุณภาพ ภาระงานเกินของครู ปัญหาสวัสดิการของครู และปัญหาหนี้สินของครูในชนบท

5. ปัญหาเรื่องการเรียนรู้การสอนและเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศปัญหาการขาดทักษะการสอนของครูการสอนให้จำมากกว่าคิดการสอนที่ยังไม่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญปัญหาการไม่ใช้เทคโนโลยีในการสอนปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์การสอนและเทคโนโลยีการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก

6. ปัญหาด้านการบริหารจัดการและผู้บริหาร (The Institute of National Research, 2010 : 14)

จากปัญหาดังกล่าว คณะผู้บริหารด้านการศึกษาก็ร่วมกันวางแผนและกำหนดวิสัยทัศน์เจตนารมณ์ หลักการหรือแนวคิด เป้าหมายของการศึกษา และร่างกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาดับปัจจุบัน ไว้ 6 ประเด็น ประกอบด้วยปฏิรูปครู ปฏิรูปการเรียนรู้ เพิ่ม-กระจายโอกาสและคุณภาพอย่างทั่วถึง-ลดความเหลื่อมล้ำ ปฏิรูประบบการบริหารจัดการผลิตและพัฒนากำลังคน เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน และปรับระบบการใช้ ICT

เพื่อการศึกษา (Guidelines of Education Reform Education Reform Roadmap (B.E. 2015-2021)

การกำหนดนโยบายนั้นมีการบวนการที่สำคัญของการพัฒนานโยบาย ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) ขั้นตอนที่ 2 การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลนโยบาย (Policy Evaluation) กระบวนการนโยบายก็จะมีลักษณะอยู่ในวัฏจักรเป็นวงจรมีกำเนิดเติบโตพัฒนาการและสิ้นสุดพร้อมเข้าสู่วัฏจักรใหม่ ซึ่งเมื่อสิ้นสุดนโยบายก็ย่อมมีการประเมินผลและผลจากการประเมินนั้นเพื่อการพัฒนาโดยจำแนกกระบวนการพัฒนานโยบายออกเป็น 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การก่อตัวของนโยบาย 2) การกำหนดหรือวางนโยบาย 3) การยอมรับหรืออนุมัตินโยบาย 4) การนำนโยบายไปปฏิบัติและ 5) การประเมินผลนโยบาย (Yossomsak, et al., 2012 : 222-223)

นโยบายดังกล่าว ก็ไม่สามารถทำให้ระบบการศึกษาของไทยนั้นดีขึ้น ต้องกลับมาทบทวนนโยบายใหม่ และปฏิรูปการศึกษาใหม่ซ้ำแล้วซ้ำอีก ทำให้กระบวนการศึกษาเกิดการชะงักหยุดอยู่กับที่ จะเดินหน้าก็ไม่ได้ถอยหลังก็ไม่ได้ จึงเป็นเหตุทำให้คุณภาพการศึกษาของไทยไม่เป็นไปตามนโยบายที่กำหนดไว้ ตรงข้ามกับกระบวนการศึกษาทางพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้และสามารถศึกษาเรียนรู้แล้วนำมาประยุกต์ให้เข้ากับวิถีการดำเนินชีวิต และทันสมัยอยู่ตลอดเวลา ซึ่งพระพุทธองค์ได้วางหลักการ อุดมการณ์ และวิธีปฏิบัติไว้อย่างสมบูรณ์ ให้ผู้ศึกษาและปฏิบัติ

ตามเพื่อการหลุดพ้น ซึ่งรูปแบบดังกล่าว แม้จะล่วงมาถึง 2600 ปีแล้วก็ตาม แต่ก็ถือว่าเป็น Roadmap ที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนา

นโยบายการศึกษาทางพระพุทธศาสนานั้นคำนึงถึงความเป็นมนุษย์ วิถีชีวิตสุขภาพกาย สุขภาพจิต และคุณภาพชีวิตที่ดี โดยใช้หลักแห่งอริยสัจสี่และปฏิจจสมุปบาทเพื่อจะรับรู้ปัญหาต่างๆ ทางการศึกษาชัดเจนถูกต้องตามความเป็นจริงและผู้มีส่วนสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาทุกคนควรทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ดำเนินการอย่างมีสติสัมปชัญญะรู้เท่าทันเรื่องราวต่างๆ โดยดำเนินการให้เหมาะสมแต่ละท้องถิ่นการปฏิรูปการศึกษานั้นจะต้องกระทำควบคู่ไปกับการปฏิรูปหัวใจ โดยเฉพาะผู้บริหารระดับสูงที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษาให้คำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นหลักในการปฏิรูปการศึกษาควรนำพระพุทธศาสนามาปฏิรูปการศึกษาไม่ใช่เนาเอาการศึกษามาปฏิรูปพระพุทธศาสนา (Office of National Education Commission, 2001 : 2-3)

4. การปฏิรูปการศึกษาเชิงพุทธ

การปฏิรูปการศึกษาเชิงพุทธเป็นแนวคิดการที่บูรณาการพระพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการจัดการศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบัน เป็นการศึกษาที่เน้นการพัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านความรู้และความประพฤติ สิ่งสำคัญคือเป็นการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยในฐานะที่พระพุทธศาสดาดำรงอยู่คู่กับสังคมไทยมายาวนานและเป็นรากฐานสำคัญอย่างยิ่งของสังคมไทยพลเมืองส่วนใหญ่ที่เป็นพุทธศาสนิกชนนั้นสมควรได้ประโยชน์จากพระพุทธศาสนาที่ตนนับถือโดยได้มีผู้นำแนวคิดการศึกษาวิถีพุทธนี้

ไปดำเนินการบริหารจัดการในสถานศึกษา

แต่แนวคิดการจัดการศึกษาวิधिพุทธนี้ถึงจะมีประโยชน์และมีความสำคัญต่อสังคมไทยเพียงไรก็ตาม แต่กลับเป็นเพียงทางเลือกในการจัดการศึกษาตามความสมัครใจของสถานศึกษาแต่ละแห่งในการนำแนวคิดการศึกษาวิधिพุทธนี้ไปปรับปรุงและประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาเท่านั้น อาจเป็นเพราะยังขาดภาพรวมที่ชัดเจนด้านนโยบายทางการปฏิบัติ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนา การจัดการศึกษาวิधिพุทธให้เข้าสู่กระบวนการพัฒนานโยบายจนเกิดเป็นนโยบายการปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้คนไทยส่วนใหญ่ที่เป็นพุทธศาสนิกชนนั้นเป็นผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบมีการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุขมีคุณสมบัติพร้อมที่จะร่วมแก้ไขปัญหา และมีส่วนร่วมสร้างสรรค์พัฒนาสังคมไทยให้เจริญยิ่งๆ ขึ้นไป

5. การปฏิรูปการศึกษาตามหลักไตรสิกขา

ไตรสิกขา คือ การศึกษาเรียนรู้ในเรื่องของอริสัจสี่สิกขา อริจิตตสิกขา อริปัญญสิกขา เป็นข้อปฏิบัติสำหรับการฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญาให้พัฒนายิ่งๆ ขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ทั้งระดับจุลภาค และมหภาค

ระดับจุลภาค คือ การจัดการศึกษาตามไตรสิกขาที่ควรมีและเป็นไปในทุกกิจกรรมหรือในทุกพฤติกรรมการดำเนินชีวิต เป็นการศึกษาในทุกขณะด้วยการให้พ่อแม่ฝึกหัดให้คิดในบ้านหรือครูฝึกหัดให้คิดในโรงเรียนโดยมีหลักการพิจารณาว่า

1) กิจกรรมที่ทำนี้จะก่อความเดือดร้อน เบียดเบียนแก่ผู้อื่นหรือแก่สังคมหรือเป็นไปเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันสร้างสรรค์อันเป็นสิ่งดีและเป็นกิจกรรมในทางสร้างสรรค์หรือทำลายจัดเป็นด้านศีล

2) กิจกรรมที่ทำนี้จะทำด้วยสภาพจิตใจเป็นอย่างไรทำด้วยความรู้สึกเป็นสุขเบิกบาน ผ่องใส มีความตั้งใจ มีแรงจูงใจที่ดี อยากจะช่วยเหลือ อยากจะให้เป็นประโยชน์หรือจะทำเพียงแต่เห็นแก่ตัว อยากจะได้เพื่อตัวเองหรือโกรธเคือง อยากจะแกล้งหรือทำลายใครและมีสภาพจิตของตนเป็นอย่างไร ถ้าสภาพจิตใจดีมีแรงจูงใจที่ดีเป็นฉันทะใฝ่รู้ ใฝ่สร้างสรรค์หรือประกอบด้วยเมตตากรุณา เป็นต้น จัดเป็นด้านจิตหรือด้านสมาธิ

3) กิจกรรมที่ทำนี้จะทำด้วยปัญญาเข้าใจสิ่งที่จะทำชัดเจน มีเหตุผลและมองเห็นผลที่จะติดตามมาจากการกระทำแค่ไหน ตลอดจนใช้ปัญญาในการกระทำ เพื่อให้กิจกรรมนี้สำเร็จผลด้วยดีและทำไปแล้วจะเกิดผลดีหรือผลเสียตามมาอย่างไรจัดเป็นด้านปัญญา

ระดับมหัพภาค คือ การจัดการศึกษาตามไตรสิกขาที่เป็นการศึกษา พัฒนาคนเป็นขั้นตอนเริ่มต้นจากหยাবไปหาละเอียด โดยแยกการฝึกคนหรือจัดแยกการศึกษาเป็นระดับ เป็นการพัฒนามนุษย์ทั้งสังคม คือ เป็นวงจรใหญ่ที่เป็นวงรอบครอบทั้งสังคมเริ่มจากการพัฒนาด้านศีลด้วยการพัฒนาคนเป็นจำนวนมากแล้วพัฒนาด้านสมาธิด้วยการพัฒนาคนที่มีจำนวนลดลงตามระดับความยากสุดท้ายพัฒนาด้านปัญญาที่เป็นการพัฒนาคนขั้นสูงสุด (Phra Brahmagunabhorn

(P.A. Payutto), 2002 : 47-49) การบูรณาการพระพุทธศาสนาให้เข้าสู่กระบวนการศึกษานั้นต้องให้เข้าไปในชีวิตหรือการดำเนินชีวิตที่เป็นอยู่จริง ซึ่งควรเน้นวิธีการสำคัญ 3 อย่างคือ

1) บูรณาการในการเรียนการสอนด้วยการเรียนการสอนที่ถึงขั้นให้เข้าใจมองเห็นธรรมว่าเป็นความจริงที่มีอยู่ตามธรรมดาในธรรมชาติ เช่นความเป็นไปตามเหตุปัจจัยของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งทุกคนจะต้องรู้เข้าใจและปฏิบัติให้ถูกต้องจึงจะเป็นอยู่ได้ เมื่อเข้าใจธรรมตามความหมายที่แท้จริงแล้วก็พูดได้ว่า ธรรมในธรรมชาติจะเรียกร้องเองให้คนเรียกหาธรรมที่จะต้องปฏิบัติในชีวิตแล้วการสอนพุทธศาสนาก็จะเป็นการสอนความต้องการของชีวิตของผู้เรียน

2) บูรณาการในวิถีชีวิตด้วยการสร้างระบบวิถีชีวิตที่ดั่งามที่เรียกว่า วิถีชีวิตแบบพุทธหรือวินัยของคฤหัสถ์หรือวินัยชาวพุทธขึ้นมาเมื่อมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องรองรับแล้วหลักธรรมคำสอนต่างๆ ก็สามารถเข้าไปกลมกลืนในวิถีชีวิตนั้นได้

3) บูรณาการไตรสิกขาเข้าในชีวิตประจำวันหรือทำชีวิตให้เป็นการศึกษาด้วยการดำเนินชีวิตตามปกติธรรมดาทั้ง 3 ด้านให้มีการพัฒนาครบไตรสิกขาเมื่อจะทำกิจกรรมใดๆ ก็ตาม ทุกครั้งให้มีการเตรียมและตรวจสอบว่ามีสิกขา 3 ด้านครบหรือไม่คือ ด้านพฤติกรรมกายวาจาและการใช้อินทรีย์ว่า กิจกรรมที่จะทำหรือได้ทำนั้นไม่เป็นไปเพื่อการเบียดเบียนก่อความเสียหายแต่เป็นไปในทางเกื้อกูลสร้างสรรค์ดี ด้านจิตใจว่าทำกิจกรรมนั้น โดยมีแรงจูงใจที่ดีไม่ทำด้วยโลภ

โกรธหลง แต่มีเมตตากรุณาไม่อ่อนแอย่อท้อแต่แก้กล้าเข้มแข็ง มีฉันทะไม่ทุกข์เศร้าขุนมิวเศร้าหมอง แต่ผ่องใสเบิกบานมีความสุขจิต และด้านปัญญาว่า ทำกิจกรรมนั้นๆ ด้วยความรู้ความเข้าใจมองเห็นเหตุผลรู้จักคาดหมายผลดีผลเสียที่จะเกิดสืบเนื่องต่อไปพร้อมทั้งแนวทางแก้ไขปรับปรุงปัญญา (Phra Brahmamagunabhorn (P.A. Payutto), 2010 : 170-172)

การปฏิรูปการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเป็นการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตได้อย่างแท้จริงเพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางกาย วาจา มีสมาธิที่แน่วแน่มั่นในหลักการ พัฒนาความรู้ให้กลายเป็นความสามารถ เพื่อแก้ไขปัญหาชีวิตและให้เข้าถึงอิสระทางกาย จิตใจ ปราศจากอำนาจที่เกิดจากปัจจัยภายนอกในการครอบงำ การศึกษาทางพระพุทธศาสนาจึงหมายถึง ยิ่งศึกษา ยิ่งต้องรู้จักตัวเอง ควบคุมตัวเอง แล้วพัฒนาดนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การปฏิรูปการศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม 7

สัปปุริสธรรม 7 เป็นหลักธรรมสำหรับผู้นำหรือผู้บริหารที่มีคุณธรรม จริยธรรม คุณงามความดีในการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เพื่อก้าวไปสู่ความสำเร็จที่กำหนดไว้ หากผู้นำหรือผู้บริหารขาดคุณธรรม จริยธรรมแล้วจะปฏิรูปสักกี่ครั้งก็ตาม ก็จะนำความเดือนร้อนมาสู่กระบวนการศึกษาและก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคมในวงกว้าง อาจเนื่องมาจากการใช้อำนาจหน้าที่ไปในทางที่ผิด แสวงหาผลประโยชน์ให้พรรคพวกของตน ดังนั้นเมื่อนำ

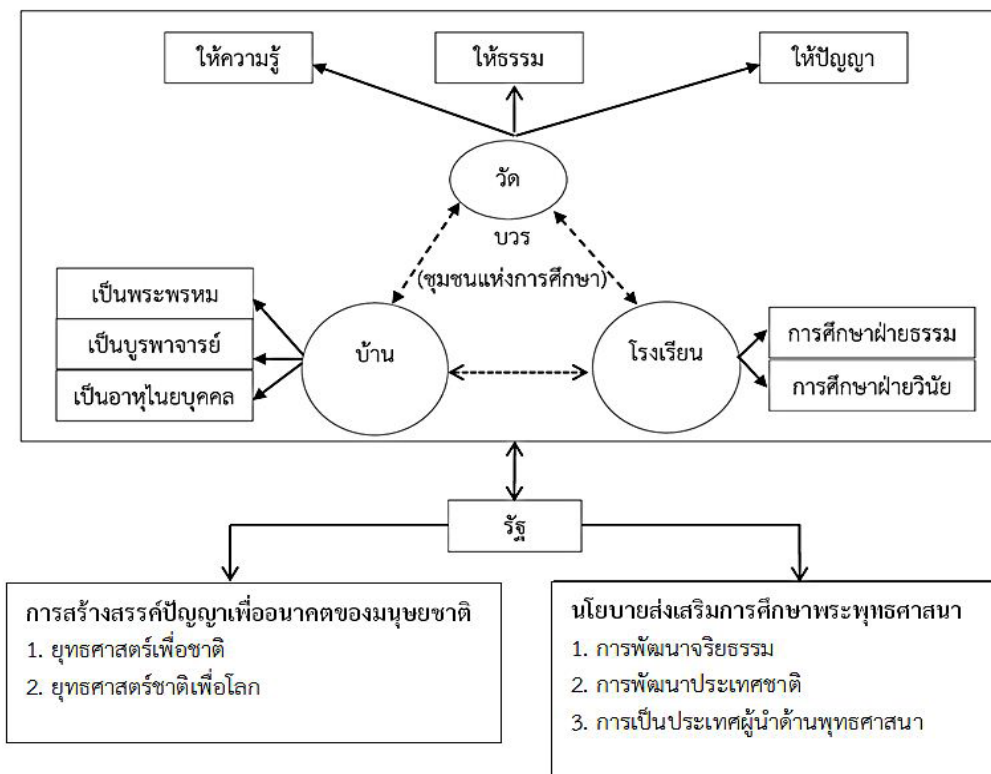
หลักสัปปริสธรรมทั้ง 7 ประการ มาประยุกต์ใช้กับการปฏิรูปการศึกษา อาจพัฒนากระบวนการศึกษาให้เจริญและเกิดประโยชน์แก่สังคมประเทศชาติได้ หลักธรรมดังกล่าว ประกอบด้วย ธัมมัญญ (ผู้รู้จักเหตุ) อัตถัญญ (ผู้รู้จักผล) อัตตัญญ (ผู้รู้จักตน) มัตตัญญ (ผู้รู้จักประมาณ) กาลัญญ (ผู้รู้จักกาล) ปริสสัญญ (ผู้รู้จักบริษัท) และบุคคลัญญ (ผู้รู้จักบุคคล) (Tipitaka 11/330-333) ผู้มีอำนาจด้านการศึกษาที่จะเข้ามาปฏิรูปการศึกษา จำเป็นต้องทำความเข้าใจหลักการหรือทฤษฎีดังกล่าว เพราะเป็นแนวคิดที่จะนำพาโครงสร้างและระบบการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายได้

คุณสมบัติของผู้นำในความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานที่ไปด้วยกันนั้น คือคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นผู้นำบุคคลที่เป็นผู้นำจะต้องมีธรรมะหรือคุณสมบัติในตัวของผู้นั้นมี 7 ประการ ได้แก่ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคลธัมมัญญตา หมายความว่า ผู้บริหารหรือผู้นำ ต้องรู้จักเหตุ รู้หลักการ รู้งาน รู้หน้าที่ รู้กติกาที่มีความเกี่ยวข้องในกระบวนการศึกษาให้ชัดเจน เพื่อจะได้ปฏิรูปการศึกษาให้ถูกต้องเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้บรรลุถึงเป้าหมายที่

ตั้งไว้ (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 1997 : 10)

จากใจความนี้ แสดงให้เห็นถึงกระบวนการในการที่จะปฏิรูปการศึกษาได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ ถึงแม้ว่าจะมีแนวคิดดี ทฤษฎีชัด หลักการเด่น แต่ไม่สามารถนำมาสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นได้จริง หรือไม่สามารถยกระดับคุณภาพการศึกษา การอยู่ร่วมกันในสังคม และปรับวิถีชีวิตให้เข้ากับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ แม้จะปฏิรูปกี่ครั้ง ก็ไม่สามารถพัฒนาการศึกษาให้ยั่งยืนได้ ตรงกันข้ามหากบุคลากรในประเทศได้ศึกษาเรียนรู้ ได้ตระหนักถึงคุณภาพชีวิต การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข และสามารถปรับวิถีชีวิตให้เข้ากับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ แสดงว่าการศึกษาก่อผลสำเร็จแล้ว เพราะบุคลากรในประเทศสามารถพึ่งตนเองได้อย่างถาวรและยั่งยืน

จากการที่นำหลักไตรสิกขากับสัปปริสธรรม 7 มาอธิบายเพื่อให้เห็นถึงหลักการในการปฏิรูปการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อประชาชน เพื่อให้เห็นถึงความสอดคล้อง จึงได้นำกรอบแนวคิดมาเสนอ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด (Phramaha Yannawat Thitawattano (Buddhawong), 2014 : 220)

การศึกษาเป็นหลักฐานสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน เพื่อขับเคลื่อนสังคมประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้อย่างภาคภูมิ แต่การศึกษาในศตวรรษที่ผ่านมายังไม่ประสบความสำเร็จดังที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้ เพราะเป็นการศึกษาแบบการแข่งขันมากกว่าสอนให้วิเคราะห์เกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมแห่งความเป็นจริง เป็นเหตุให้กระบวนการศึกษาเกิดการสะดุด ต้องหันมาทบทวนปรับปรุงแก้ไขโดยการปฏิรูปการศึกษาอยู่เนืองๆ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง

ของสังคมโลกและวิถีชีวิตของชุมชน การปฏิรูปการศึกษาควรหันมามองลงน้าหลักการ อุดมการณ์ และวิธีการในทางพระพุทธศาสนา มาบูรณาการให้เข้ากับการศึกษา เช่น หลักไตรสิกขา และสัปปุริสธรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ยั่งยืน และสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนได้ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม ให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข และเสริมทักษะการวิเคราะห์ปัญหาความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ในวิถีชีวิตและสังคมปัจจุบันโดยผ่านกระบวนการทั้งภาคทฤษฎี (ปริยัติ) ภาคสนาม (ปฏิบัติ) และติดตามวัดผลของการศึกษาได้อย่างแท้จริง (ปฏิเวธ)

6. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา การปฏิรูปการศึกษา ให้ถูกทางตามหลักวิสุทธิ ทำให้ผู้เขียนได้ตระหนักว่าการปฏิรูปการศึกษาเป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และสังคมประเทศชาติให้เจริญมั่นคงแต่ก็ไม่ควรละเลยหรือเพิกเฉยต่อหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เพราะหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาจะช่วยขัดเกลาในเรื่องของจิตใจให้ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสร้างสรรค์และสงบสุขได้ ในการนี้

จึงใคร่เสนอแนะว่า

1. ควรศึกษาถึงความสอดคล้องกัน ระหว่างการปฏิรูปการศึกษาทางตะวันตกกับการปฏิรูปการศึกษาทางพระพุทธศาสนา เพราะเห็นว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีความสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาในหลายประเด็น
2. ควรศึกษาถึงประสิทธิผลและเปรียบเทียบระหว่างการปฏิรูปการศึกษาทางตะวันตกกับการปฏิรูปการศึกษาทางพระพุทธศาสนา

References

- Brown, Alice, and John Fairley. (1993). *Pressures for Reform in Contemporary Irish Education*. Scottish Educational Review 25.
- Hargreaves Andy, and Roy Evans. (1998). Beyond Educational Reform. Ringing Teachers Back. *International Journal of Educational Management*.
- King Bhumibol Adulyadej. (2009). *The Guidance of His Majesty the King : Collections of King' Speeches about Children and Adolescence*. 6th Edition. Bangkok : Bangkok Publishing.
- Komintarachart. R. (2009). The Study of Modern Teacher Education according to Higher Education Reform : The Satabongkoch University Case Study. *Thesis of Education Reform in Art*. Graduate School : National Institute of Development Administration.
- Lakkam, P. and Wannakit, N. (2017). The Relationship between Transformational Leadership of School Administrators and Teamwork of Teachers under Chaiphaphum Primary Educational Service Area Office 2. *Dhammathas Academic Journal*, 17(3) : 133-144.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya. (1996). *Thai Tipitaka Version of Mahachulalongkornrajavidyalaya*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Publishing.

- National Reform Steering Assembly. (2016). *Guidelines of Education Reform from Education Reform Roadmap (B.E. 2015-2021)*. <http://www.parliament.go.th>. (Accessed 15 February 2016).
- Office of Education Reform. (2001). *Education Reform according to National Education Act B.E. 1999*. Bangkok : Boonsiri Publishing.
- Office of National Education Commission. (2001). *How Buddhism leading the Education?*. Bangkok : Chulalongkorn University Publishing.
- Office of National Education Council. (2002). *Thailand Educational Reform*. Bangkok : 21 Century.
- Phramaha Yannawat Thitawattano (Buddhawong). (2014). The Analysis of Education Concepts by Phrapromkunaporn (Por Or Payooto). *Thesis of Doctoral Degree in Buddhism*. Graduate School : Mahachulalongkorn Rachawittayalai University.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2002). *Buddhism and Teaching Education*. Bangkok : Media and Printed Center, Suan Sunandha Rajabhat University.
- _____. (2010). *Learning the Principles then Study and Effective Teaching*. 4th Edition. Bangkok : Dhamasapha.
- The Institute of National Research. (2010). *The Education Research Guidelines B.E. 2553-2563*. Bangkok : Icon Printing.
- Wasi, P. (2002). *Analysis of Cause Factors and Need of People and Public towards Education Reform in Widhidhas Institute*. Breakthrough Education Reform. Bangkok : Amarin Printing Publishing.
- Yossomsak, S. and others. (2010). *Public Policies*. Bangkok : M.T. Press.

